

ZŁOTE
SZKOŁY

NBP

Narodowy Bank Polski

SŁOWNIK POJĘĆ I TERMINÓW EKONOMICZNYCH

Słownik zawiera terminy i pojęcia, które uczniowie poznali się podczas spotkań z ekspertami, lekcji z ekonomią i debaty szkolnej, w ramach realizacji PROGRAMU NBP „GIGANCI FINANSÓW OSOBISTYCH”

Akcja

Papier wartościowy łączący w sobie prawa o charakterze majątkowym i niemajątkowym, wynikające z uczestnictwa akcjonariusza w spółce akcyjnej lub komandytowo-akcyjnej. Także ogół praw i obowiązków akcjonariusza w spółce lub część kapitału akcyjnego.

Bank

Instytucja finansowa udzielająca kredytów; pieniądze na ten cel pozyskuje z wkładów pieniężnych ludności i przedsiębiorstw, a także niekiedy z pożyczek uzyskanych w innych instytucjach finansowych.

Bankomat

Samoobsługowe urządzenie służące przede wszystkim do wypłaty gotówki.

Bankowy Fundusz Gwarancyjny

instytucja gwarantująca depozyty banków i spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych w Polsce.

Bessa- Spadek cen akcji na giełdzie

Biznesplan

Dokument sporządzany przez osoby chcące założyć lub już prowadzące przedsiębiorstwo, który określa: przedmiot działalności, źródła finansowania, wysokość przychodów, kosztów i oczekiwany wynik finansowy (zysk lub strata) w kolejnych okresach działalności firmy.

Blik

System płatności mobilnych uruchomiony w lutym 2015 przez 6 polskich banków. Umożliwia użytkownikom smartfonów dokonywanie płatności bezgotówkowych w sklepach stacjonarnych i internetowych, wypłacanie i wpłacanie gotówki w bankomatach oraz dokonywanie przelewów i generowanie czeków z cyfrowym kodem.

Budżet domowy

Zestawienie przychodów i rozchodów (w tym głównie wydatków) w ustalonym przedziale czasowym (budżet) w gospodarstwie domowym

Budżet państwa (gminy)

Podstawowy (gminny) plan finansowy obejmujący dochody i wydatki państwa (gminy) na okres roku budżetowego

Cena

Ilość pieniędzy, za którą można nabyć jednostkę towaru lub usługi.

Debet

W bankowości debetem nazywa się ujemne saldo na rachunku bankowym, które powstaje na skutek wypłacenia z tego rachunku więcej środków niż na nim było lub możliwość wypłaty większej ilości środków niż znajduje się na koncie.

Deficyt budżetowy

Sytuacja, w której wydatki są większe od dochodów.

Dochód

Wszelkie przychody, jakie otrzymujemy w danym okresie, pomniejszone o koszty poniesione na ich uzyskanie.

Dług publiczny

Obejmuje łączne nominalne zadłużenie podmiotów sektora finansów publicznych, ustalane z pominięciem wzajemnych zobowiązań pomiędzy podmiotami należącymi do tego sektora.

Działalność gospodarcza

Działalność wytwórcza lub usługowa, np. budowlana, handlowa lub wydobywcza, prowadzona na własny rachunek i wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły.

Eksport

Sprzedaż za granicę towarów i usług.

Ekwiwalent

Równowartość; towar w którym jest wyrażona wartość innego towaru. Termin często spotykany w określeniu rodzaju wymiany

Etykieta

Wizytówka, ale i podstawowa informacja o produkcie. Na etykiecie powinny znaleźć się wszystkie dane producenta – nazwa i adres firmy oraz informacje o materiałach, surowcach, z jakich wykonano produkt, a także o warunkach jego przechowywania i użytkowania.

Finanse publiczne

obejmują zasoby pieniężne państwa, czyli procesy gromadzenia i podziału środków publicznych znajdujących się w dyspozycji władz publicznych, a przede wszystkim budżetu państwa, a także fundusze gromadzone i rozdysponowane przez państwo poza budżetem, czyli tzw .parabudżetowe, budżety samorządu terytorialnego oraz budżety ubezpieczeń społecznych.

Fundusz inwestycyjny

Forma wspólnego inwestowania polegająca na zbiorośrodków pieniężnych wpłaconych przez uczestników funduszu.

Giełda

Rynek, na którym w oznaczonym miejscu i czasie transakcje kupna-sprzedaży dóbr dokonywane są za pośrednictwem maklera, z zachowaniem ściśle określonych procedur. Przedmiotem kupna-sprzedaży na giełdzie papierów wartościowych są przede wszystkim akcje i obligacje.

Gospodarowanie

Działalność polegająca na uzyskiwaniu jak największych korzyści z posiadanych zasobów, czyli z tego co mamy.

Gospodarstwo domowe

Tworzą osoby, które wspólnie zamieszkują i utrzymują się, łącząc swój majątek i dochody. Niektóre gospodarstwa domowe składają się tylko z jednej osoby, a inne tworzone są przez rodziny lub grupy niespokrewnionych ze sobą osób.

Gwarancja

Dobrowolne zobowiązanie gwaranta (przedsiębiorcy) udzielane na podstawie oświadczenia gwarancyjnego, które określa jego obowiązki oraz uprawnienia konsumenta, w przypadku, gdy zakupiony towar konsumpcyjny nie ma właściwości określonych w tym oświadczeniu. Gwarancja prawna stanowi podstawę prawną do dochodzenia odpowiedzialności za wadliwy towar od gwaranta.

Handel

Rodzaj aktywności gospodarczej, polegający na wymianie dóbr w następstwie transakcji kupna-sprzedaży.

Hossa

Wzrost cen akcji na giełdzie.

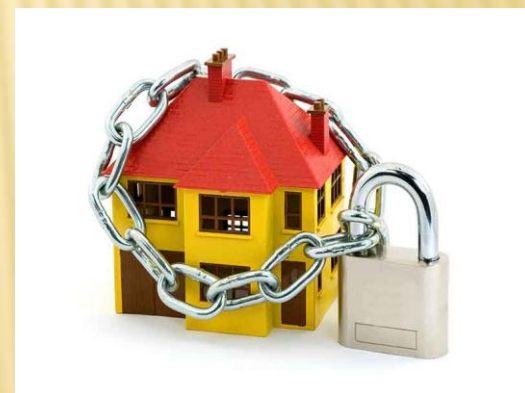
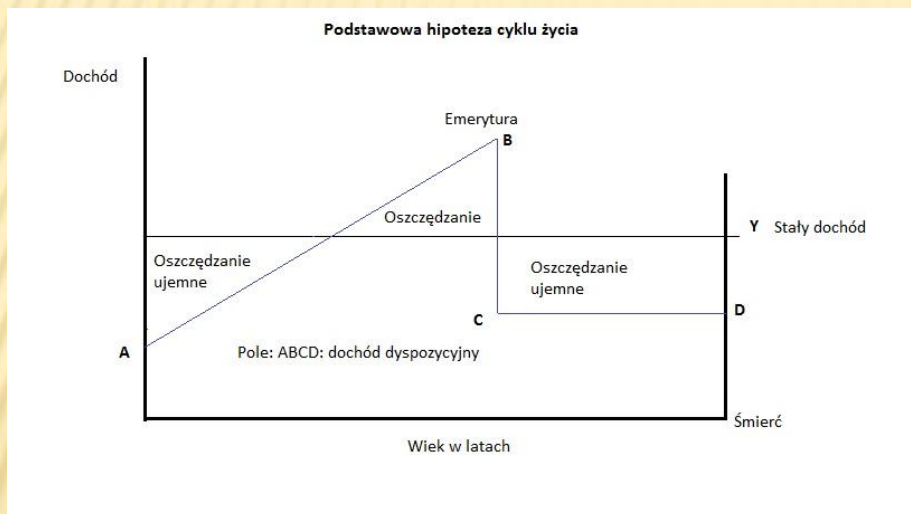
Hiperinflacja

Bardzo wysoka inflacja powodowana zwykle przez całkowite załamanie systemu finansowego kraju (i utratę zaufania do waluty krajowej) oraz ogromny deficyt budżetowy finansowany przez dodruk pieniędzy.

Hipoteza cyklu życia

Teoria konsumpcji zaproponowana przez ekonomistów Irvinga Fishera i Roya Harroda i rozwinięta w 1957 roku przez Alberta Ando i Franco Modiglianiego. Zgodnie z nią jednostki przeznaczają na konsumpcję stały ułamek wartości bieżącej swojego dochodu uzyskanego na przestrzeni całego życia.

✘ Hipoteka

ograniczone prawo rzeczowe na nieruchomości oraz na wybranych prawach (własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu, wierzytelność zabezpieczona hipotecznie), służące zabezpieczeniu wierzytelności wynikającej z oznaczonego stosunku prawnego, na mocy którego wierzyciel może dochodzić zaspokojenia z nieruchomości, z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi kaźdoczesnego.

Import

Kupno za granicą towarów i usług.

Inflacja

Proces wzrostu przeciętnego poziomu cen w gospodarce. Skutkiem tego procesu jest spadek siły nabywczej pieniądza krajowego. Przeciwnym zjawiskiem do inflacji jest deflacja.

Inflacja galopująca

Znaczny wzrost przeciętnego poziomu cen w gospodarce sięgający do kilkudziesięciu procent w skali roku. W gospodarce, w której występuje inflacja galopująca, ochrona rzeczywistej siły nabywczej pieniądza jest bardzo utrudniona (podstawowe instrumenty na rynku finansowym oferują mniejsze oprocentowanie niż wynosi inflacja).

Inflacja krocząca (dynamika wzrostu cen zwiększa się do granic 5-10% rocznie),

Inflacja pełzająca

Nieznaczny wzrost przeciętnego poziomu cen w gospodarce, nieprzekraczający 5% rocznie

Instytucja finansowa

Podmiot gospodarczy, którego głównym celem jest świadczenie na rzecz klientów usług finansowych, w tym w szczególności operowanie zasobami finansowymi, czyli gromadzenie i wydatkowanie środków pieniężnych, jak również świadczenie usług pośrednictwa finansowego

Inwestor

Osoba fizyczna, prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, która inwestuje wolne czasowo środki finansowe w przedsięwzięcia mogące przynieść zysk.

Inwestycje

Nakłady ponoszone obecnie, w oczekiwaniu, że w przyszłości przyniosą korzyści. Jest to tzw. efekt korzyści odroczonej w czasie.

Instrument finansowy

Kontrakt, w wyniku którego u jednej z jego stron powstają aktywa finansowe, a u drugiej zobowiązania finansowe lub instrumenty kapitałowe

Kapitalizacja

Proces polegający na okresowym dopisywaniu naliczonych odsetek do kwoty depozytu.

Kalkulacja

Obliczanie kosztów przypadających na jeden wytworzony produkt lub świadczoną usługę.

Konkurencja

Sytuacja występująca na rynku, gdy wielu producentów współzawodniczy, aby dostarczyć kupującemu ten sam towar (usługę), którego kupujący potrzebuje.

Konsument

Osoba nabywająca dobra dla zaspokojenia swoich potrzeb.

Konsumpcja

Zużywanie towarów i usług w celu zaspokojenia własnych potrzeb.

Konto oszczędnościowe

To konto bankowe w banku detalicznym.

Koszt

W analizie teoretycznej są to koszty, które obejmują zarówno wydatki poniesione w związku z wykorzystaniem danych zasobów, jak i koszty alternatywne

Koszt alternatywny

Korzyść, z której osiągnięcia zrezygnowano przy dokonaniu konkretnego wyboru.

Koszt całkowity

Suma kosztów poniesionych na wszystkie czynniki wytwórcze wykorzystane do produkcji.

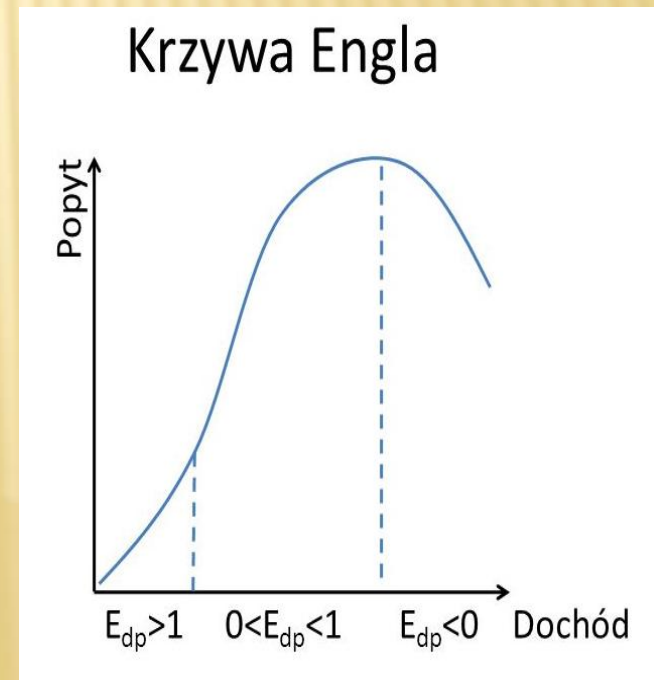
Koszt jednostkowy (koszt przeciętny)

Koszt całkowity, przypadający na jednostkę produkcji

Kredyt

Przekazanie pieniędzy przez wierzyciela (kredytodawcę) dłużnikowi (kredytobiorcy) na określonych warunkach. Dla dłużnika zobowiązanie to oznacza spłatę otrzymanej kwoty wraz z naliczonymi odsetkami.

Krzywa Engla – wykorzystywana w ekonomii zależność pomiędzy dochodem konsumenta a ilością konsumowanego przez niego dobra, przy założeniu stałych cen wszystkich towarów oraz innych zmiennych

Makler

Osoba pośrednicząca w wykonaniu transakcji kupna-sprzedaży, np. papierów wartościowych na giełdzie.

Menedżer

Osoba kierująca, zarządzająca, która posiada określone umiejętności i kwalifikacje.

Narodowy Bank Polski (NBP)

Polski bank centralny z siedzibą główną w Warszawie. NBP jest bankiem centralnym Rzeczypospolitej Polskiej. Wypełnia zadania określone w Konstytucji RP, ustawie o Narodowym Banku Polskim i ustawie Prawo bankowe. Wymienione akty prawne gwarantują niezależność NBP od innych organów państwa. NBP pełni trzy podstawowe funkcje: banku emisyjnego, banku banków oraz centralnego banku państwa

Nadwyżka budżetowa

Sytuacja, w której wydatki są mniejsze od dochodów.

Obligacja

Papier wartościowy emitowany w serii, w którym emitent stwierdza, że jest dłużnikiem obligatoriusza i zobowiązuje się wobec niego do spełnienia określonego świadczenia.

Oszczędności

Część dochodu, która nie jest przeznaczona na bieżące zakupy konsumpcyjne (towary i usługi).

Oszczędzanie

Polega na ograniczeniu bieżących wydatków po to, żeby później móc wydać więcej.

Parabank

Podmiot prowadzący działalność charakterystyczną dla banków w oparciu o inne przepisy niż Prawo bankowe. Działalność instytucji parabankowych uzupełnia system banków komercyjnych i spółdzielczych

Paragon

Dowód tego, kiedy, gdzie i za ile dokonano zakupu.

Pieniądz

Uniwersalny ekwiwalent dóbr; pełni funkcję środka wymiany towarów i usług, miernika ich wartości oraz środka tezauryzacji.

Plan finansowy

Dokument określający planowane wydatki i przychody wybranego podmiotu (w szczególności przedsiębiorstwa lub jednostki budżetowej) lub przedsięwzięcia

Poduszka finansowa

narzędzie finansowe, które można wykorzystać do zapewnienia stabilności finansowej i bezpieczeństwa w trudnych sytuacjach.

Podział pracy

Metoda wytwarzania dóbr polegająca na podziale produkcji na poszczególne, wyspecjalizowane działania.

Polecenie przelewu

Jedna z form pieniężnych rozliczeń bezgotówkowych. Polega na wydaniu dostawcy usług płatniczych dyspozycji przekazania określonej kwoty z rachunku płatniczego lub rachunku bankowego płatnika na wskazany przez niego inny rachunek płatniczy odbiorcy.

Polityka pieniężna, polityka monetarna

Część polityki gospodarczej, polegająca na systematycznych działaniach mających na celu zapewnienie stabilności cen, czyli niskiej inflacji. Politykę pieniężną państwa prowadzi bank centralny lub inna instytucja rządowa upoważniona do realizacji tej funkcji

Popyt

Ilość dóbr i usług, które przy danej cenie zamierza i może nabyć kupujący.

Podaż

Ilość dóbr i usług, która przy danej cenie jest oferowana do sprzedaży przez producentów.

Potrzeby

Odczuwany brak czegoś, co jest potrzebne do życia i rozwoju. Zaspokajane są przez różnorodne dobra.

Potrzeby ekonomiczne to takie, które można zaspokoić dzięki konsumpcji towarów i usług.

Pożyczka

Umowa, na mocy której pożyczkodawca przekazuje określoną kwotę lub rzecz do dyspozycji pożyczkobiorcy, a ten zobowiązuje się do jej zwrotu po upływie określonego terminu. Pożyczka, w odróżnieniu od kredytu, jest udzielana bez wskazania konkretnego celu.

Płaca minimalna

Prawnie ustalony najniższy dopuszczalny poziom wynagrodzenia pieniężnego za pracę najemną, określony w postaci stawki lub minimalnego zarobku za pracę w obowiązującym wymiarze czasowym.

Praca

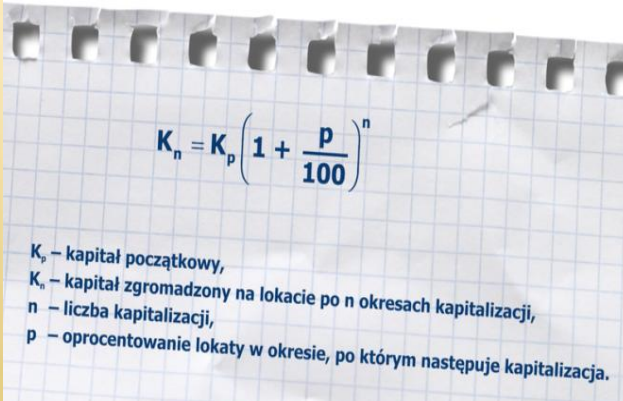
Proces złożonej aktywności fizyczno-umysłowej człowieka, której celem jest przekształcenie zasobów naturalnych w dobra zaspokajające ludzkie potrzeby i osiągnięcie dochodu; jeden z czynników wytwórczych (obok ziemi i kapitału).

Procent składany

Sposób oprocentowania wkładu pieniężnego polegający na tym, że odsetki za dany okres oprocentowania są doliczane do wkładu i w ten sposób „składają się” na zysk wypracowywany w okresie następnym.

Produkcja

Proces, w którym zaangażowane są czynniki wytwórcze (praca, kapitał, ziemia) i dzięki któremu zostają wytworzone towary oraz usługi w celu zaspokojenia potrzeb ludzkich.

$$K_n = K_p \left(1 + \frac{p}{100} \right)^n$$

K_p – kapitał początkowy,
 K_n – kapitał zgromadzony na lokacie po n okresach kapitalizacji,
 n – liczba kapitalizacji,
 p – oprocentowanie lokaty w okresie, po którym następuje kapitalizacja.

Prawo Engla

Empiryczna zależność ekonomiczna mówiąca, że w miarę wzrostu dochodów konsumenta (gospodarstwa domowego) wydatki na żywność rosną, lecz ich udział w wydatkach ogółem się zmniejsza.

Przedsiębiorczość

Umiejętność człowieka polegająca na wykorzystywaniu szans, jakie pojawiają się w jego otoczeniu i przekształcaniu ich w sukces. W przypadku działalności gospodarczej jest to umiejętność skutecznego podejmowania decyzji, kierowania produkcją lub sprzedażą, a także właściwa organizacja pracy.

Przychody całkowite

Całkowite wpływy ze sprzedaży (utarg), obliczane jako iloczyn ilości sprzedanych produktów i ceny, po jakiej sprzedaż została zrealizowana.

Rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy

rodzaj rachunku bankowego, przeznaczony dla osób fizycznych. realna wartość pieniądza określa, ile dóbr i usług można nabyć za jednostkę pieniądza

Reklama

Łac. *reclamo* – krzyczyć do kogoś; informacja połączona z komunikatem perswazyjnym. Zazwyczaj ma na celu skłonienie do nabycia lub korzystania z określonych towarów czy usług, popierania określonych spraw lub idei (np. promowanie marki producenta.

Rękojmia

Tryb (podstawa prawna) dochodzenia odpowiedzialności od sprzedawcy (przedsiębiorcy) w związku z ujawnioną wadą fizyczną (niezgodnością z umową) lub prawną w zakupionym towarze konsumpcyjnym.

Reklamacja

Procedura dochodzenia od przedsiębiorcy roszczeń związanych z zakupionym towarem. Może polegać na żądaniu przywrócenia towaru do stanu zgodności z umową (wymiana lub naprawa), a także zwrotu całości bądź części wpłaconych środków (odstąpienie od umowy lub obniżenie ceny)

Rynek

Miejsce spotkań sprzedawców i nabywców, którzy poprzez swoje decyzje o wielkości sprzedaży i kupna określają wielkość popytu i podaży, a ostatecznie także cenę sprzedaży.

Ryzyko

Oznacza niepewność co do skutków pewnych działań lub sytuacji.

Równowaga budżetowa

Sytuacja, gdy wydatki są równe dochodom.

Siła nabywcza pieniądza

(realna wartość pieniądza) może być również postrzegana jako ilość towarów i usług jaką można nabyć za określoną jednostkę **pieniądza**.

Stopa zwrotu.

Miara zyskowności inwestycji, podawana jako zmiana procentowa (wzrost lub spadek) wartości inwestycji w określonym czasie

Towary

Rzeczy fizyczne, takie jak odzież, żywność, mieszkanie.

Transakcja bezgotówkowa – rozliczenie pieniężne, w którym na każdym etapie cyklu rozliczeniowego jest dokonywany transfer środków pieniężnych z i na rachunki bankowe banków, a więc zarówno po stronie płatnika, jak i po stronie beneficjenta oraz w rozrachunkach pomiędzy bankami rozliczenie przybiera formę wyłącznie zapisów na kontach bankowych rozliczających się podmiotów.

Umowa zawarta na odległość-

Umowa zawarta w ramach zorganizowanego systemu zawierania umów na odległość, bez jednoczesnej fizycznej obecności stron, z wyłącznym wykorzystaniem jednego lub większej ilości środków porozumiewania się na odległość do chwili zawarcia umowy włącznie.

Usługi

Wszelkie czynności, które służą do zaspokajania potrzeb ludzkich, ale nie są fizycznie uchwytne, np. edukacja, opieka medyczna, działalność bankowa, pocztowa, transportowa.

Wartość przedmiotu sprzedaży

Cena umowna, wartość rynkowa. Wielkość nominalna ma odzwierciedlenie tylko w danej chwili, jest wyrażona w danej wartości pieniądza, przez co trudno jest ją porównywać.

Wydatki

W ujęciu ekonomicznym jest to każdy rozchód środków pieniężnych z kasy lub z rachunku bankowego jednostki gospodarczej, w związku z zapłatą za określone dobra lub usługi w związku z regulowaniem różnych zobowiązań jednostki. Nie każdy wydatek jest kosztem, ale każdy koszt oznacza wydatek.

Zasoby kapitałowe (kapitał)

Dobra, które zostały wyprodukowane po to, aby wykorzystać je do produkcji innych towarów i usług, np. autostrad, budynków, samolotów, fabryk. Kapitał stanowią również umiejętności i wiedza ludzi, nabyte dzięki edukacji i szkoleniu.

Zasoby ludzkie (praca)

Tworzą ludzie wraz ze swoimi umiejętnościami, kwalifikacjami i zdolnościami.

Zasoby naturalne

Dary natury, takie jak: powietrze, gleba, rośliny, surowce naturalne, całe bogactwo jezior, rzek i mórz, wykorzystywane przez człowieka w procesie produkcji i konsumpcji.

Zobowiązania

Wynikający z przeszłych zdarzeń obowiązek wykonania świadczeń o wiarygodnie określonej wartości, które spowodują wykorzystanie już posiadanych lub przyszłych aktywów jednostki.

Zdolność kredytowa

Możliwość spłaty zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami, w terminach określonych w umowie.

Zysk

Nadwyżka przychodów nad kosztami ich uzyskania.

Żyrant

Potoczne określenie poręczyciela, czyli osoby potwierdzającej możliwość spłaty zobowiązania finansowego innej osoby.

